

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України від 11.07.2019 № 975) [www. economy.nayka.com.ua](http://www.economy.nayka.com.ua) | № 3, 2021 | 25.03.2021 р.

DOI: [10.32702/2307-2105-2021.3.87](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.3.87)

УДК 338.242

*Н. М. Пилипенко,
к. е. н., доцент, доцент кафедри економіки та підприємництва,
Сумський національний аграрний університет, м. Суми
ORCID ID: 0000-0002-1064-389X
О. В. Карпець,
студентка, Сумський національний аграрний університет, м. Суми
ORCID ID: 0000-0003-0227-573X*

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

*N. Pylypenko
PhD in Economics,
Associate Professor of the Department of Economic and entrepreneurship,
Sumy National Agrarian University of Ukraine
O. Karpets
student, Sumy National Agrarian University of Ukraine*

THEORETICAL ASPECTS OF SOCIAL ENTREPRENEURSHIP IN MODERN CONDITIONS

У статті розглянуто сутність та особливості соціального підприємництва, як нового виду бізнесу. Досліджено роль соціального підприємництва у вирішенні соціально-економічних суспільства. Акцентовано увагу на відмінностях між підприємництвом і соціальним підприємництвом. Проаналізовані погляди вчених та практиків щодо критеріїв відношення підприємств до соціальних. У статті доведено, що розуміння сутності соціального підприємства може привести до впровадження нових інструментів вирішення соціально-економічних проблем в сучасному суспільстві, які можуть бути більш ефективними у порівнянні із традиційними. Визначені фактори, що сприяють впливу соціальних підприємницьких проектів спільноти: характеристики соціального підприємця і ресурси, які вони використовували. Виділені ключові характеристики соціальних підприємців, як осіб, що володіють сильними далекоглядними якостями. Встановлено, що соціальне підприємство має бути економічно міцною та автономною організацією. Виділено чинники стійкості соціального підприємства, як здатності проекту підтримувати вплив на навколишні громади в довгостроковій перспективі. Авторами запропоновано розширення співпраці з органами влади з метою поліпшення ставлення до соціального підприємництва, як альтернативи для вирішення суспільних проблем. Також визначено, що ефективним шляхом стимулювання розвитку соціального підприємництва на теренах України може бути наджинг. Обізнаність суспільства може «підштовхнути» до того, щоб задуматися щодо ціннісних орієнтацій та можливостей допомогти обездоленим. Саме зміна психології і системи цінностей членів суспільства може стати однією зі складових механізму розвитку соціального підприємництва в Україні.

The article examines the essence and features of social entrepreneurship as an important sector of entrepreneurship. The role of social entrepreneurship in solving social and economic problems of society has been investigated. The attention is focused on the differences between entrepreneurship and social entrepreneurship. The views of scientists and practitioners on the criteria for the attitude of enterprises to social are analyzed. The article proves that understanding the essence of a social enterprise can lead to the introduction of new tools for solving socio-economic problems in modern society, which can be more effective than traditional ones. The factors contributing to the influence of social entrepreneurial projects of the community are determined: the characteristics of the social entrepreneur and the resources they used. The key characteristics of social entrepreneurs as persons with strong far-sighted qualities are highlighted. It has been established that a social enterprise must be an economically sound and autonomous organization. The factors of sustainability of a social enterprise are highlighted as the ability of a project to maintain an impact on the surrounding communities in the long term. The authors proposed expanding cooperation with authorities in order to improve attitudes towards social entrepreneurship, as an alternative for solving social problems. It was also determined that nudging can be an effective way to stimulate the development of social entrepreneurship on the territory of Ukraine. In modern conditions, human potential with its models of behavior is a significant factor in solving the socio-economic problems of society. The formation of socio-psychological qualities of human potential, taking into account traditions, cultural values and the expected response, can have a significant effect on the level of development of social entrepreneurship. Nudging is an innovative method of influencing people's behavior and should be actively used in our society. Awareness of the community can "push" people to think about value orientations. It is the change in the value system and psychology of members of society that can become one of the components of the mechanism for the development of social entrepreneurship in Ukraine.

Ключові слова: підприємництво; третій сектор; соціальне підприємництво; соціальний підприємець; соціальна місія.

Key words: entrepreneurship; third sector; social entrepreneurship; social entrepreneur; social mission.

Постановка проблеми. В останні роки в Україні все більшої популярності набуває соціальне підприємництво як новий вид бізнесу, який може не лише робити значний вклад у розвиток економіки країни, а й вирішувати соціальні проблеми. Актуальність розвитку соціального підприємництва в Україні посилюється в контексті впровадження адміністративно-територіальної реформи, оскільки воно може виступати інструментом вирішення соціально-економічних проблем громади та суспільства в цілому. Соціальне підприємництво відіграє важливу роль в соціально-економічному розвитку країни. Соціальні підприємці є агентами змін у суспільстві, завдяки використанню нових підходів до вирішення соціальних проблем. Концепція соціального підприємництва викликає багато дискусій в наукових та економічних колах. Поняття соціальне підприємництво та соціальний підприємець по-різному трактується вченими та практиками. Щоб повною мірою усвідомити потенціал соціального підприємництва як сили економічного розвитку необхідна зміна розуміння щодо концепції соціального підприємства. Відсутність розуміння такого явища гальмує його розвиток в нашій країні та знижує шанси на вирішення наболілих соціально-економічних проблем, які не вирішуються традиційним приватним бізнесом та урядом.

Аналіз останніх публікацій та досліджень. Важливий внесок у розробку та аналіз проблем, пов'язаних з розвитком соціального підприємництва внесли Д.Борнштейн, А. Джавед, Б. Дрейтон, Д. Кикал, Т. Лайонс, А. Маджид, М.Ясир, Р. Braunerhjelm, Stuart Hamilton, С. Thomas, С.Сафаров, J. Defourny, Nyssens M., J. Dees, L.Roger, S.Osberg, A.Peredo, M.McLean, Ф.Спреклі, М. Maretich, М. Bolton, Е. Omarov, Е. Rhenman та інші. Серед українських науковців, які досліджують проблеми соціального підприємництва, можна відзначити роботи З. Галушки, І. Каменко, Н. Луговенко, Н. Коваленко, Л. Шаульська, Г. Кабаченко, Л. Долуда, В. Назарук, Ю. Кірсанова, А. Свинчук, А. Корнецький, М. Гончарова, В. Назарук, Н. Гусак, А. Туманова, М. Наумова.

Але питання розвитку соціального підприємництва та його ролі у вирішенні соціально-економічних проблем є не досить дослідженим а тому представляє науковий інтерес.

Формулювання цілей статті. Виходячи з актуальності наукового дослідження метою статті є поглиблення теоретичних засад соціального підприємництва та його ролі у вирішенні соціально-економічних проблем.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зрозуміти популярність соціального підприємництва дозволяє розуміння того, що державний і приватний сектор не можуть впоратися з проблемами суспільства. Під час виникнення соціальної підприємницької діяльності у всьому світі було виявлено три вирішальні макродинаміки: уповільнення публічного пропонування соціальних послуг; існуюча нерівновага у розподілі рівня доходів збільшила потребу в нових бізнес-стратегіях; посилення конкуренції в некомерційному секторі за отримання грантів [1]. Д. Борнштейн вказує на кілька ключових змін, завдяки яким з'явилося соціальне підприємництво як явище: у людей більше свободи, часу, благ, здоров'я, відкритості, соціальної мобільності і впевненості в тому, що проблеми можуть бути вирішені новими способами. Люди усвідомили проблеми руйнування навколишнього середовища, катастрофу системи охорони здоров'я, ситуацію з порушенням прав людини, відсутність системи освіти і ескалацію насильства. Десятиліття неефективної політики, програма боротьба з бідністю, наркотиками і злочинністю довели неспроможність урядів усунути ці проблеми [2; 3].

У контексті соціального підприємництва важливо розуміти визначення кожного з трьох секторів (рис 1).

Рисунок 1. Місце третього сектору у вирішенні соціально-економічних проблем

*Побудовано авторами за [2;4;5]

Третій, добровільний сектор, вже давно є свідком підприємницької динаміки, яка привела до інноваційних рішень для надання послуг або товарів особам або спільнотам, потреби яких не були задоволені ні приватними компаніями, ні державою.

В Європі поняття «соціальне підприємство» вперше з'явилося в Італії, в кінці 1980-х років, коли виникли нові ініціативи, подібні кооперативам, щоб реагувати на незадоволені потреби. В 1991 році парламент Італії прийняв закон про створення нової правової форми «соціального кооперативу», який виявився дуже добре адаптованим для новаторських соціальних підприємств. Це надихнуло інші країни. Уряд Великобританії у 2004 році, запровадив юридичну форму для соціальних підприємств. Однак з середини 1990-х років в Європі домінував один з основних типів соціальних підприємств –«соціальні підприємства інтеграції праці» (WISEs), основною метою яких була допомога низькокваліфікованим безробітним, які перебувають у групі ризику і залучення цих людей до роботи [6].

Термін «соціальне підприємництво» був запущений в обіг в 1980-х Біллом Дрейтоном, засновником соціальної філантропічної організації Ashoka, яка об'єднує лідерів соціального підприємництва з усього світу та займається вирішенням найбільш гострих соціальних проблем [7]. Б. Дрейтон визначає соціальне підприємництво як інноваційний підхід, завдяки якому індивіди можуть вирішити серйозні соціальні проблеми, з якими стикається їх спільнота. Однак соціальне підприємництво, як професію і область для вивчення, першим представив Грегорі Діз, директор Центру розвитку соціального підприємництва Дюкського університету в кінці 1990-х. Це поняття «поєднує в собі пристрасть до соціальної місії з властивою бізнесу дисципліною, інновацією

та рішучістю» [8; 9]. За словами Діза, на відміну від бізнес-підприємців у соціальних підприємців є соціальна місія – зробити світ кращим. Вони оцінюють успіх за двома позиціями: отримати прибуток та вирішити деякі соціальні проблеми. Але отримання прибутку є засобом для досягнення мети – соціальний підприємець бере участь в комерційних підприємствах, спрямованих на отримання прибутку, тільки для того, щоб використовувати отриманий прибуток для створення цінних соціальних програм для всієї спільноти [2].

Відсутність єдиних підходів до визначення понять «соціальне підприємництво» та «соціальний підприємець» демонструє таблиця 1, в якій міститься огляд деяких визначень соціального підприємства.

Таблиця 1.
Трактування понять «соціальне підприємництво» та «соціальний підприємець»

Автор	Визначення
Діз Дж. [8]	є приватною організацією і призначені для вирішення соціальних проблем і надання соціально значущих товарів, які не були належним чином надані урядом або приватними ринками.
Каменко І. [13]	це діяльність підприємств чи організацій, які функціонують з метою отримання прибутку і його спрямування на виконання соціальної місії в контексті вирішення суспільних проблем, або працюють у сфері неприбуткової діяльності, спрямованої на досягнення соціального ефекту.
Луговенко Н. Коваленко Н. [14]	це організація, метою якої є публічна діяльність, спрямована на задоволення потреб суспільства; кінцева мета такого підприємства має соціальний та економічний ефекти у вигляді економії державного бюджету і прибутку економічних структур; визначені цілі залежать як від прибутку, так і від бажаного соціального ефекту від його комерційної діяльності.
Шаульська Л., Кабаченко Г. [15]	як вид діяльності, спрямований на вирішення соціальних проблем, утворюється безпосередньо на волонтерському русі, та є певним гібридом волонтерського руху та класичного підприємництва. Прибутки, що отримує соціальне підприємство, спрямовуються на його розвиток та на вирішення гострих суспільних проблем.
Сафаров С. [5]	являє собою бізнес-спосіб вирішення (пом'якшення) соціальних проблем. Перед підприємцями, які працюють в даній сфері, подвійне завдання: по-перше, закрити потреби населення в тих соціальних послугах, які не можуть бути якісно надані в рамках діючої системи організацій, що складають соціальну інфраструктуру; по-друге, підвищити якість життя окремих категорій громадян за рахунок їх включення в трудову діяльність, якщо вони по ряду причин виявилися вимкненими з неї
Назарук В., Кірсанова Ю., Долуда Л. [16]	підприємницька діяльність, спрямована на позитивні інноваційні зміни у суспільстві: пом'якшення або вирішення соціальних проблем за рахунок доходів, отриманих від власної діяльності
Спреклі Ф. [17]	це юридично зареєстрована організація, яка здійснює комерційну діяльність, створює суспільне багатство, та сприяє покращенню екології.
Європейська асоціація венчурної філантропії	як організація, яка орієнтована на досягнення соціального впливу, застосовуючи ринкові рішення для вирішення питань державного сектору та неспроможності ринку інноваційними способами.
А. Джавед, А. Маджид, М.Ясир [20]	це пошук нових та кращих способів створення та підтримки соціальної цінності
Наумова М. [21]	базується на трьох взаємопов'язаних складових діяльності: соціальна, комерційна, неприбуткова
R. Mosher-Williams [22]	Соціальний підприємець – це фізична особа, група, мережа, організація або альянс організацій, що прагнуть до стійких і великомасштабних змін за рахунок новаторські ідеї вирішити серйозні соціальні проблеми.
Omarov E. [23]	Соціальний підприємець – особа, діяльність якої спрямована на використання можливостей для збільшення соціального добробуту, створення нових підприємств або управління існуючими організаціями за допомогою інноваційних технологій

*Систематизовано за [5;14-17;20-23]

Соціальний підприємець вибирає проблему саме тому, що її рішення багато для нього значить. Бізнесмени також пристрасно ставляться до свого продукту, проте ця пристрасність обмежується здатністю їх пропозиції задовольнити потребу клієнта і завдяки цьому заробити прибуток [10]. Соціальні підприємці володіють сильними далекоглядними якостями (рис 2).

Ключові характеристики соціальних підприємців

Соціальний підприємець небайдужий до справи і відається їй з усією пристрасстю

соціальна місія – зробити світ кращим	винахідливість, готовність до змін
наявність системи переконань	є зразками для наслідування
підвищене почуття відповідальності	бачать перешкоди як проблеми, які потрібно вирішити
чесність, цілісність, практичний підхід	ризикують і знаходять творчі рішення

Рис. 2. Особливі характеристики соціального підприємця
*Побудовано авторами на основі [2;5;7;8;9;10]

Таким чином, соціальні підприємці мають спільні характеристики із класичними підприємцями. Вони так само зосереджені на найкращому способі використання можливостей, мають ціль і наполегливо рухаються до неї. Але, на відміну від традиційного бізнесу, соціальні підприємці вимірюють результативність діяльності не прибутком, а позитивними змінами в суспільстві. Для соціального підприємця комерційна складова виконує другорядну роль. Соціальні підприємці несуть відповідальність за свою діяльність не тільки перед собою, а й перед громадами та суспільством. Він зосереджується на першопричинах бідності, маргіналізації, а не усуває наслідки.

Погляди вчених та практиків щодо критеріїв відношення підприємств до соціальних також різняться (таблиця 2).

Таблиця 2.

Систематизація поглядів щодо критеріїв відношення підприємств до соціальних

США [19]	щоб товар або послуга вирішували певну соціальну проблему
Європа [19]	соціальні підприємства мають віддавати частину прибутку на соціальні проекти або надавати роботу людям з особливими потребами
Велика Британія [16].	рентабельний бізнес, чітко визначені соціальні цілі, реінвестування та спрямування прибутку на досягнення соціальних цілей, демократичне управління.
Швеція [26]	вирішення соціальних проблем та сприяння добробуту населення, генерування прибутку та фінансова стабільність, інноваційність.
Роджер Л. та Осберг С. [11]	(1) виявлення стабільної, але по суті несправедливої рівноваги, яка спричиняє виключення, маргіналізацію або страждання того сегмента людства, якому бракує фінансових можливостей; (2) розробка соціальної ціннісної пропозиції та реалізація натхнення, творчості, мужності та міцності; (3) формування нової стабільної рівноваги, яка полегшує страждання цільової групи та забезпечує краще майбутнє для цільової групи та навіть суспільства в цілому
Передо А., МакЛін М. [12]	соціальне підприємництво здійснюється там, де якась особа або група: (1) націлена на створення соціальної цінності; (2) продемонстрували здатність розпізнати та скористатися можливостями для створення такої цінності; (3) застосували інновації у створенні соціальної цінності; (4) готові прийняти ступінь ризику вище середнього в створенні соціальної цінності; та (5) надзвичайно винахідливими в умовах відносного дефіциту активів у здійсненні своєї соціальної діяльності. Найважливіший із цих критеріїв – перший, оскільки він концептуально служить для відмежування соціального підприємництва від інших форм.

*Систематизовано за [11;12;16;19]

За підходом, розробленим Європейською дослідницькою мережею EMES, для відображення економічних та підприємницьких аспектів висунуті чотири критерії: безперервна діяльність з виробництва

товарів і / або продажу послуг; високий ступінь автономії; значний рівень економічного ризику; мінімальний обсяг оплачуваної роботи. Щоб відобразити соціальні аспекти ініціативи, було запропоновано п'ять критеріїв: явна мета принести користь суспільству; ініціатива групи громадян; право прийняття рішень, не засноване на володінні капіталом; партисипативний характер, в якому беруть участь різні сторони; обмежений розподіл прибутку. Соціальні підприємства можуть розподіляти прибуток, але тільки в обмеженій мірі, що дозволяє уникнути поведінки, спрямованої на максимізацію прибутку [25].

Принципова відмінність між підприємництвом і соціальним підприємництвом полягає в ціннісній пропозиції. Для підприємця пропозиція передбачає обслуговування ринків, які можуть з комфортом дозволити собі новий продукт або послугу, і, таким чином, для отримання фінансового прибутку. Ціннісна пропозиція соціального підприємця націлена на малозабезпечене, обділене увагою або вкрай знедолене населення. Він прагне до цінності у вигляді великомасштабних трансформаційних вигід. Ідея соціального проекту не може вважатися життєздатною, якщо вона не здійснює трансформацію – глибинну і тривалу соціальну зміну [11;12]. Під соціальним підприємництвом слід розуміти систематичну, в тому числі інноваційну, господарську діяльність, яка передбачає вирішення соціальних проблем [19].

Соціальне підприємництво відрізняється від корпоративної соціальної відповідальності та благодійних організацій. Корпоративна соціальна відповідальність приватного бізнесу є другорядною ціллю після принесення акціонерам фінансової вигоди. Благодійні організації існують за рахунок пожертвування, а соціальні підприємства здійснюють самостійну діяльність і намагаються забезпечити стійкість своїх проектів. Соціальне підприємництво каталізує соціальні трансформації шляхом задоволення соціальних потреб. Основна увага приділяється соціальній цінності, в той час як створення економічної цінності розглядається як необхідна умова для забезпечення фінансової життєздатності. Ряд авторів підкреслюють некомерційний характер соціальної підприємницької діяльності як відмітну рису соціального підприємництва. Але, соціальне підприємництво може відбуватися і на комерційній основі. У соціальному підприємстві створення суспільного добробуту є основною метою. Відмінна риса соціального підприємництва полягає в обмеженому потенціалі отримання вигоди [24]. Тобто, головною ознакою соціального підприємництва є те, що воно тягне за собою будь-які соціальні перетворення. Соціальне підприємництво акумулює все найкраще з бізнесу і держсектора. З одного боку, воно втілює в собі підприємницький дух приватного сектора, а з іншого – намагається усунути ринкові невдачі і ставить інтереси суспільства вище приватних. Тому воно служить гідною альтернативою для вирішення суспільних і екологічних проблем [10].

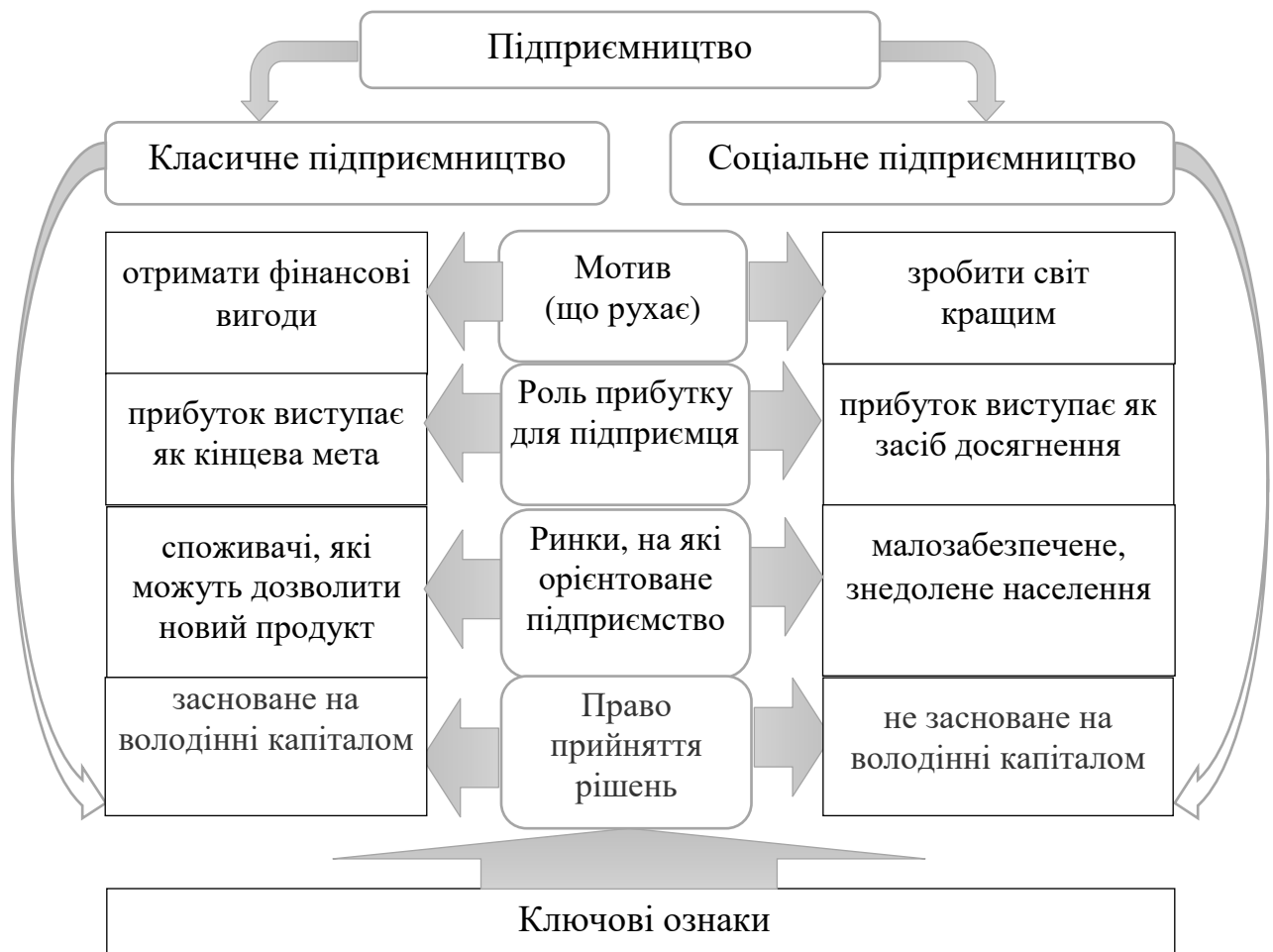

Рисунок 3. Основні відмінності між підприємництвом і соціальним підприємництвом

*Побудовано авторами на основі [1;2;4-6;9-26]

Однією з важливих цілей організацій соціального сектору є досягнення стійкості, яка визначається як здатність проекту підтримувати вплив на навколишні громади в довгостроковій перспективі [27]. Вплив соціальних підприємницьких проектів на спільноти оцінюється з точки зору чотирьох виявлених аспектів впливу: зміна ставлення та поведінки, розширення ідеї, створення робочих місць і вплив на національну політику[4]. Визначення ключових факторів успіху соціальних підприємств має бути одним з основоположних завдань їх управління. Ці питання особливо важливі для соціальних підприємств, які стикаються зі значними труднощами щодо своєї ефективності діяльності. Вчені виділяють декілька чинників, що сприяють успіху соціальних підприємств: сильне керівництво; мотивація і відданість зайнятих людей; забезпечення правового середовища; привабливість і ясність інноваційної концепції; управлінський досвід; особисті якості для надання послуг першої лінії; ефективна співпраця з державним сектором; соціальний капітал; залучення місцевої спільноти; ведення та розповсюдження фінансової звітності [28].

Фактори, що сприяють впливу соціальних підприємницьких проектів поділяються на дві категорії: характеристики соціального підприємця і ресурси, які вони використовували. Стосовно мобілізованих ресурсів, важливими факторами є: знання, отримані людиною чи групою; моделі поведінки як самих соціальних підприємців, так і осіб, на які спрямоване соціальне підприємництво; мережі та комунікації, тобто вміння взаємодіяти з відповідними партнерами та донорами також є важливим чинником [4]. Як і будь-який інший фірмі, соціальним підприємцям для існування потрібні фінанси. Опитування шведських соціальних підприємців показало, що вони значною мірою покладаються на державні кошти і підтримку, особисті ресурси і капітал, що генерується всередині країни. Респонденти сподіваються на поліпшення ставлення до соціального підприємництва в цілому, збільшення фінансування та розширення співпраці із муніципалітетами [29].

Отже, успішність соціального підприємництва в значній мірі заснована на використанні інноваційного підходу соціального підприємництва у вирішенні конкретної соціальної проблеми, використанні нової комбінації ресурсів, виведення на ринок нової послуги. Успішність соціального підприємництва може бути забезпечена шляхом ефективної взаємодії зацікавлених сторін. Найважливішим результатом соціального підприємництва є підвищення якості життя населення за рахунок знаходження нових способів вирішення соціальної проблеми. Систематизувавши чинники стійкості (рис 4) можна відзначити, що соціальне підприємство має бути економічно міцною та автономною організацією.

Рис. 4. Чинники стійкості соціального підприємництва

*Побудовано авторами на основі [4 ;20;27-29]

Ефективним шляхом стимулювання розвитку соціального підприємництва на теренах України може бути наджинг [30]. В сучасних умовах людський потенціал з її моделями поведінки є вагомим чинником у вирішенні соціально-економічних проблем суспільства. Формування соціально-психологічних якостей людського потенціалу з врахуванням традицій, культурних цінностей та очікуваної реакції може мати значний ефект і на рівень розвитку соціального підприємництва. Наджинг є інноваційним методом впливу на поведінку людей і повинен активніше використовуватися в нашому суспільстві. Обізнаність суспільства може «підштовхнути» до того, щоб задуматися щодо ціннісних орієнтацій та можливостей допомогти обездоленим. Саме зміна системи цінностей і психології членів суспільства може стати одним із складових механізму розвитку соціального підприємництва в Україні.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, єдиний підхід до визначення поняття «соціального підприємництва» не вироблений. Одним зі спірних питань залишається статус соціального підприємництва як галузі досліджень і явища діяльності поряд з діяльністю некомерційних організацій, благодійністю, соціально відповідальною поведінкою бізнесу. В зарубіжному досвіді соціального

підприємництва існують різні моделі соціальних підприємств. Розвиток соціального підприємництва в різних країнах світу носить неоднорідний характер і залежить від різних чинників. Найбільш повно сутність соціального підприємництва, на наш погляд, відображає визначення, що соціальне підприємництво – це діяльність, яка поєднує в собі високу адаптованість та інноваційність приватного бізнесу з соціальною місією, тобто орієнтацією на вирішення найбільш гострих соціально-економічних проблем.

Подальші дослідження можуть бути зосереджені на вивченні чинників успіху соціального підприємництва та пошуку шляхів його підтримки в контексті здійснення адміністративно-територіальної реформи.

Література.

1. Pontus Braunerhjelm, and Ulrika Stuart Hamilton (2012, February). Social entrepreneurship – a survey of current research. *In Swedish Entrepreneurship Forum Working Papers*. URL: https://ideas.repec.org/p/hhs/entfor/2012_009.html Дата звернення (17.01.2021)
2. Борнштейн Д. Как изменить мир: Социальное предпринимательство и сила новых идей. М: Альпина Паблишер, 2012, 40с. URL: <http://www.arctic-social.biz/library/dehvid-bornshtejn-kak-izmenit-mir.pdf> Дата звернення (24.01.2021)
3. Pilipenko V.V., Pilipenko N.M. Globalization: for and against in the context of the modern technological revolution. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. Випуск 16. С.238-241. URL: <http://global-national.in.ua/issue-16-2017/24-vipusk-16-kviten-2017-r/2913-pilipenko-v-v-pilipenko-n-m-globalization-for-and-against-in-the-context-of-the-modern-technological-revolution> Дата звернення (15.02.2021)
4. Thomas C. The role of social entrepreneurship in community development. URL: <https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.196.4590&rep=rep1&type=pdf> Дата звернення (17.02.2021)
5. Сафаров С. М. Основы социального предпринимательства. Иваново: Издательство «Роща», 2014, 295 с
6. Defourny, J. & Nyssens, M. (2010), Social Enterprise. in book K. Hart, J.-L. Laville & D. Cattani, eds., *The Human Economy: A Citizen's Guide*, Polity Press, Cambridge, pp. 284- 292. URL: https://www.researchgate.net/publication/310843105_Social_Enterprise Дата звернення (04.03.2021)
7. Офіційний сайт міжнародної організації соціальних підприємців. URL: <https://www.ashoka.org/> Дата звернення (21.01.2021)
8. Dees J.G. The meaning of «social entrepreneurship». URL: http://www.caseatduke.org/documents/dees_sedef.pdf Дата звернення (23.02.2021)
9. Смаль В., Кокоть В. Що слід знати про соціальне підприємництво. URL: <http://docplayer.net/80494249-V-smal-v-kokot-shcho-slid-znati-pro-socialne-pidpriemnictvo-posibnik.html> Дата звернення (14.02.2021)
10. Д. Кикал, Т. Лайонс. Социальное предпринимательство: миссия сделать мир лучше. *Understanding Entrepreneurship: The Relentless Pursuit of Mission in an Ever Changing World*. М.: «Альпина Паблишер». 2014. 304 с. URL: https://www.rulit.me/books/socialnoe-predprinimatelstvo-missiya-sdelat-mir-luchshe-read-412150-6.html#section_13 Дата звернення (25.01.2021)
11. Roger L.M., Osberg S. (2007). Social Entrepreneurship: The Case for Definition. *Stanford social innovation review*. URL: https://ssir.org/articles/entry/social_entrepreneurship_the_case_for_definition Дата звернення (16.02.2021)
12. Peredo A.M., McLean M. (2006). Social entrepreneurship: A critical review of the concept. *Journal of World Business*. № 41(1). P. 56-65. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1197663 Дата звернення (17.02.2021)
13. Каменко І. С. Соціальне підприємництво в Україні економіко-правовий аналіз. URL: https://www.euneighbours.eu/sites/default/files/publications/2020-11/Legal%20report%20in%20Ukraine_Ukrainian_0.pdf Дата звернення (11.02.2021)
14. Луговенко Н.В., Коваленко Н.В. Соціальні підприємства як інструмент діалогу держави і суспільства. *Інфраструктура ринку*. 2020. Випуск 42. URL: http://market-infr.od.ua/journals/2020/42_2020_ukr/34.pdf Дата звернення (28.01.2021)
15. Шаульська Л.В., Кабаченко Г.С. Розвиток соціального підприємництва як напрям державного регулювання ринку праці. *Економіка і організація управління*. 2016, № 2 (22). URL: <https://jeou.donnu.edu.ua/article/view/4823> Дата звернення (18.01.2021)
16. Долуда Л., Назарук В., Кірсанова Ю. Соціальне підприємництво. Бізнес-модель. Реєстрація. Оподаткування. К: ТОВ «Агентство «Україна», 2017. 92 с. URL: https://pedagogy.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/02/Social_Entrepreneurship_web.pdf Дата звернення (24.01.2021)
17. Спреклі Ф. Посібник з планування соціального підприємництва. URL: http://www.britishcouncil.org.ua/sites/default/files/posibnik_z_planuvannya_socialnogo_pidpriemstva.pdf Дата звернення (13.02.2021)
18. Maretich M., Bolton M. (2010). Social enterprise: from definitions to developments in practice. London: Alliance Publishing Trust. URL: https://evpa.eu.com/uploads/publications/Social-Enterprise_From-Definitions-to-Development-in-Practice.pdf Дата звернення (27.02.2021)

19. Соціальне підприємництво: від ідеї до суспільних змін. Посібник / Свинчук А.А., Корнецький А.О., Гончарова М.А. та інші. К: ТОВ «ПІДПРИЄМСТВО «ВІ ЕН ЕЙ», 2017, 188с. URL: http://eef.org.ua/wp-content/uploads/2016/12/Book_sotsialne-pidpruyemnytstvo_pidruchnyk.pdf Дата звернення (23.02.2021)
20. Javed, Asad; Yasir, Muhammad; Majid, Abdul (2019). Is social entrepreneurship a panacea for sustainable enterprise development? *Pakistan Journal of Commerce and Social Sciences (PJCSS)*, Vol. 13, Iss. 1, pp. 1-29. URL: <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/196185/1/4326.pdf> Дата звернення (06.02.2021)
21. Наумова М. Сутність соціального підприємництва та його роль у соціально-економічному розвитку суспільства. *Україна: аспекти праці. Соціальна політика*. 2014, №4, С.34–39. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uap_2014_4_7 Дата звернення (14.02.2021)
22. Rachel Mosher-Williams. Research on social entrepreneurship: understanding and contributing to an emerging field ARNOVA. URL: https://cdn.ymaws.com/arnova.site-ym.com/resource/resmgr/Publications/ARNOVA_Research_on_Social_En.pdf Дата звернення (16.02.2021)
23. Omarov, E. (2020). Social entrepreneurship and what does it mean for management of consumer behavior. *Access journal*, ACCESS Press, 1(2): 86-102. URL: [https://doi.org/10.46656/access.2020.1.2\(1\)](https://doi.org/10.46656/access.2020.1.2(1)) Дата звернення (01.03.2021)
24. Mair J., Marti I. (2006). Social entrepreneurship research: A source of explanation, prediction, and delight. *Journal of World Business*. Vol. 41 (1). P. 36–44. URL: https://www.researchgate.net/publication/222436408_Social_Entrepreneurship_Research_A_Source_of_Explanation_Prediction_and_Delight Дата звернення (12.02.2021)
25. Nyssens M. (ed.) Social Enterprise. At the Crossroads of Market. Public Policies and Civil Society, (Routledge, 2006), p. 4-5. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1016/j.polsoc.2010.07.002> Дата звернення (28.02.2021)
26. Малому бізнесу – велике плавання. Як працює соціальне підприємництво. URL: https://euprostr.org.ua/stories/139859?fbclid=IwAR3197u-GUo6VejVN0y-qQHcaZ2JLEBZHCRtWHoQCEeNh97qLyeSqR_uiao Дата звернення (17.01.2021)
27. Medvid, V., Pylypenko, V., Pylypenko, N., Ustik, T., Volchenko, N., & Vashchenko, M. (2019). Factors of rural development in the context of decentralisation: empirical research. *Economic Annals-XXI*, 177(5-6), 126-140. URL: doi: <https://doi.org/10.21003/ea.V177-11> Дата звернення (22.01.2021)
28. M. Wronka Analyzing the success of social enterprises – critical success factors perspective. URL: https://www.academia.edu/32871813/analyzing_the_success_of_social_enterprises_critical_success_factors_perspective Дата звернення (16.02.2021)
29. Rhenman E. How are Swedish social entrepreneurs financing their businesses?: A survey of Swedish social entrepreneurs' access to funding. URL: <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1058513/FULLTEXT01.pdf> Дата звернення (27.02.2021)
30. Пилипенко Н.М., Беляєва В. В. Можливості застосування інструментарію поведінкової економіки при проведенні економічної політики в Україні. *Економіка та держава*. 2019, № 5, С. 95–100. DOI: 10.32702/2306-6806.2019.5.95 Дата звернення (01.02.2021)

References.

1. Braunerhjelm, P. and Hamilton, U.S. (2012), “Social entrepreneurship – a survey of current research”, *Swedish Entrepreneurship Forum Working Papers*, available at: https://ideas.repec.org/p/hhs/entfor/2012_009.html (Accessed 17.01.2021)
2. Bornshtejn, D. (2012), “How to Change the World: Social Entrepreneurship and the Power of New Ideas”, available at: <http://www.arctic-social.biz/library/dehvid-bornshtejn-kak-izmenit-mir.pdf> (Accessed 24.01.2021)
3. Pilipenko, V.V. and Pilipenko, N.M. (2017), “Globalization: for and against in the context of the modern technological revolution”, *Hlobal'ni ta natsional'ni problemy ekonomiky*, vol. 16, pp. 238-241, available at: <http://global-national.in.ua/issue-16-2017/24-vipusk-16-kviten-2017-r/2913-pilipenko-v-v-pilipenko-n-m-globalization-for-and-against-in-the-context-of-the-modern-technological-revolution> (Accessed 15.02.2021)
4. Thomas C. (2004), “The role of social entrepreneurship in community development”, available at: <https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.196.4590&rep=rep1&type=pdf> (Accessed 17.02.2021)
5. Safarov S.M. (2014), *Osnovy social'nogo predprinimatel'stva [Fundamentals of social entrepreneurship]*, Izdatel'stvo «Roshha», Ivanovo, Russia.
6. Defourny, J. & Nyssens, M. (2010), “Social Enterprise, The Human Economy: A Citizen's Guide”, Polity Press, Cambridge, pp. 284-292, available at: https://www.researchgate.net/publication/310843105_Social_Enterprise (Accessed 04.03.2021)
7. Ashoka (2021), available at: <https://www.ashoka.org/> (Accessed 21.01.2021)
8. Dees, J.G. (2001), “The meaning of “social entrepreneurship”, available at: http://www.caseatduke.org/documents/dees_sedef.pdf (Accessed 23.02.2021)
9. Smal', V. and Kokot', V. (2017), “What you need to know about social entrepreneurship”, available at: <http://docplayer.net/80494249-V-smal-v-kokot-shcho-slid-znati-pro-socialne-pidpriemnictvo-posibnik.html> (Accessed 14.02.2021)
10. Kikal, D. and Lajons, T. (2014), “Social'noe predprinimatel'stvo: missija sdelat' mir luchshe Understanding Entrepreneurship”, *The Relentless Pursuit of Missioninan Ever Changing World*, Al'pina Publisher,

- available at: https://www.rulit.me/books/socialnoe-predprinimatelstvo-missiya-sdelat-mir-luchshe-read-412150-6.html#section_13 (Accessed 25.01.2021)
11. Roger, L.M. and Osberg, S. (2007), "Social Entrepreneurship: The Case for Definition", *Stanford social innovation review*, available at: https://ssrn.org/articles/entry/social_entrepreneurship_the_case_for_definition (Accessed 16.02.2021)
  12. Peredo, A.M. and McLean, M. (2006), "Social entrepreneurship: A critical review of the concept", *Journal of World Business*, vol. 41 (1), pp. 56-65, available at: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1197663 (Accessed 17.02.2021)
  13. Kamenko, I.S. (2020), "Social entrepreneurship in Ukraine economic and legal analysis", available at: https://www.euneighbours.eu/sites/default/files/publications/2020-11/Legal%20report%20in%20Ukraine_Ukrainian_0.pdf (Accessed 11.02.2021)
  14. Luhovenko, N.V. and Kovalenko, N.V. (2020), "Social enterprises as a tool for dialogue between state and society", *Infrastruktura rynku*, vol. 42, available at: http://market-infr.od.ua/journals/2020/42_2020_ukr/34.pdf (Accessed 28.01.2021)
  15. Shaul's'ka, L.V. and Kabachenko, H.S. (2016), "Development of social entrepreneurship as a direction of state regulation of the labor market", *Ekonomika i orhanizatsiia upravlinnia*, vol. 2 (22), available at: <https://jeou.donnu.edu.ua/article/view/4823> (Accessed 18.01.2021)
  16. Doluda, L. Nazaruk, V. and Kirsanova, Yu. (2017), *Sotsial'ne pidpriemnytstvo. Biznes-model'. Reiestratsiia. Opodatkuvannia [Social entrepreneurship. Business model. Registration. Taxation]*, TOV "Ahentstvo Ukraina", Kyiv, Ukraine.
  17. Sprekli, F. (2011), "Social Entrepreneurship Planning Guide", available at: http://www.britishcouncil.org.ua/sites/default/files/posibnik_z_planuvannya_socialnogo_pidpriemstva.pdf (Accessed 13.02.2021)
  18. Maretich, M. and Bolton, M. (2010), "Social enterprise: from definitions to developments in practice", Alliance Publishing Trust, London, UK, available at: https://evpa.eu.com/uploads/publications/Social-Enterprise_From-Definitions-to-Development-in-Practice.pdf (Accessed 27.02.2021)
  19. Svyinchuk, A.A. Kornets'kyj, A.O. and Honcharova, M.A. (2017), *Sotsial'ne pidpriemnytstvo: vid idei do suspil'nykh zmin [Social entrepreneurship: from idea to social change]*, TOV «PIDPRYYEMSTVO «VI EN EJ», Kyiv, Ukraine.
  20. Javed, A. Yasir, M. and Majid, A. (2019), "Is social entrepreneurship a panacea for sustainable enterprise development?", *Pakistan Journal of Commerce and Social Sciences (PJCSS)*, vol. 13, no. 1, pp. 1-29, available at: <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/196185/1/4326.pdf> (Accessed 06.02.2021)
  21. Naumova, M. (2014), "The essence of social entrepreneurship and its role in the socio-economic development of society", *Ukraina: aspekty pratsi. Sotsial'na polityka*, Vol. 4, pp. 34-39.
  22. Mosher-Williams, R. (2006), "Research on social entrepreneurship: understanding and contributing to an emerging field ARNOVA", available at: https://cdn.ymaws.com/arnova.site-ym.com/resource/resmgr/Publications/ARNOVA_Research_on_Social_En.pdf (Accessed 16.02.2021)
  23. Omarov, E. (2020), "Social entrepreneurship and what does it mean for management of consumer behavior", *Access journal*, ACCESS Press, vol. 1(2), pp. 86-102, available at: [https://doi.org/10.46656/access.2020.1.2\(1\)](https://doi.org/10.46656/access.2020.1.2(1)) (Accessed 01.03.2021)
  24. Mair, J. and Marti, I. (2006), "Social entrepreneurship research: A source of explanation, prediction, and delight", *Journal of World Business*, vol. 41 (1), pp. 36-44, available at: https://www.researchgate.net/publication/222436408_Social_Entrepreneurship_Research_A_Source_of_Explanation_Prediction_and_Delight (Accessed 12.02.2021)
  25. Nyssens, M. (2006), "Social Enterprise. At the Crossroads of Market", *Public Policies and Civil Society*, pp. 4-5, available at: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1016/j.polsoc.2010.07.002> (Accessed 28.02.2021)
  26. EU.Prostir (2019), "Small business - big swimming. How social entrepreneurship works", available at: https://euprostir.org.ua/stories/139859?fbclid=IwAR3197u-GUo6VejVN0y-qQHCaZ2JLEBZHCRtWHoQCEeNh97qLyeSqR_uiao (Accessed 17.01.2021)
  27. Medvid, V. Pylypenko, V. Pylypenko, N. Ustik, T. Volchenko, N. and Vashchenko, M. (2019), "Factors of rural development in the context of decentralisation: empirical research", *Economic Annals-XXI*, vol. 177(5-6), pp.126-140, available at: doi: <https://doi.org/10.21003/ea.V177-11> (Accessed 22.01.2021)
  28. Wronka, M. (2013), "Analyzing the success of social enterprises – critical success factors perspective", available at: https://www.academia.edu/32871813/analyzing_the_success_of_social_enterprises_critical_success_factors_perspective (Accessed 16.02.2021)
  29. Rhenman, E. (2016), "How are Swedish social entrepreneurs financing their businesses?: A survey of Swedish social entrepreneurs' access to funding", available at: <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1058513/FULLTEXT01.pdf> (Accessed 27.02.2021)
  30. Pylypenko, N. and Bieliaieva, V. (2019), "The possibility of applying the tools of behavioral economics for economic policy in Ukraine", *Ekonomika ta derzhava*, vol. 5, pp. 95-100. DOI: 10.32702/2306-6806.2019.5.95